

Журналістика в умовах конфлікту та агресії

Принципи, сформовані на основі відповідних стандартів Ради Європи та інших міжнародних актів

Держави-учасниці повинні визнати демократичну значущість журналістики та медіа під час конфліктів та агресії. Робота вільних, незалежних і неупереджених медіа є однією з важливих основ демократичного суспільства і, таким чином, може сприяти захисту цивільного населення та запобіганню конфліктам, а також доводити до відома міжнародної спільноти жахи та реалії конфлікту. Міжнародні договори — це одні з ключових інструментів, які має у своєму розпорядженні міжнародна спільнота в боротьбі за безпеку журналістів і проти безкарності. Вони визнаються на міжнародному рівні і часто мають юридичну силу. Принципи, викладені нижче, ґрунтуються на відповідних конвенціях, рекомендаціях та керівних принципах Ради Європи, включаючи [Європейську конвенцію з прав людини](#) та відповідні практики Європейського суду з прав людини, [Рекомендацію CM/Rec\(2016\)4 Комітету міністрів державам-учасницям щодо захисту журналістики, безпеки журналістів та інших медіаучасників](#); [Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо захисту свободи слова та інформації під час кризи](#) (прийняті Комітетом міністрів 26 вересня 2007 року на 1005-му засіданні заступників міністрів), а також [Рекомендацію № R\(96\)4 Комітету міністрів державам-учасницям щодо захисту журналістів в умовах конфліктів і тиску, прийнятої 3 травня 1996 року](#). Вони також ґрунтуються на відповідних конвенціях, деклараціях та резолюціях Організації Об'єднаних Націй, які включають [Загальну декларацію прав людини](#); [Женевські конвенції](#); [Міжнародний пакт про громадянські та політичні права](#); [Резолюцію Комісії ООН з прав людини 2005/81](#); [Резолюцію Ради Безпеки ООН 1738 \(2006\)](#) та [Резолюцію Ради Безпеки ООН 2222 \(2015\)](#).

I. Обов'язки держав-учасниць

Гарантія безпеки

У конфліктних ситуаціях держави-учасниці повинні повністю дотримуватися зобов'язань, які застосовуються до них згідно з міжнародним правом, що стосується захисту цивільного населення під час збройного конфлікту, зокрема журналістів та інших медіаучасників (надалі «журналісти»).

Держави-учасниці повинні максимально забезпечити безпеку як місцевих, так і іноземних журналістів. Вони повинні проінструктувати військових і поліцейських щодо надання необхідного та достатнього захисту і допомоги журналістам у разі надходження відповідного запиту, а також поводитися з ними як з цивільними особами, за умови, що вони не вживатимуть жодних дій, які негативно впливатимуть на їхній статус цивільної особи. Необхідність захисту журналістів не повинна використовуватися як привід для обмеження їхніх прав.

Держави-учасниці повинні вжити відповідних заходів, щоб забезпечити ефективне розслідування вбивств та інших нападів на журналістів і притягнення винних до

відповідальності.

Свобода пересування та доступ до інформації

Держави-учасниці повинні гарантувати журналістам свободу пересування та доступ до інформації, зокрема перетин кордону та доступ до зон конфлікту. Це включає видачу віз та інших необхідних документів, а також сприяння ввезенню та вивезенню професійного обладнання.

Держави-учасниці не повинні обмежувати доступ громадськості до інформації понад норми, визначені статтею 10 Європейської конвенції з прав людини.

Надання інформації медіа

Військові та цивільні органи влади повинні регулярно надавати інформацію журналістам та медіа — на рівних засадах та без дискримінації — шляхом проведення брифінгів, пресконференцій, престурів чи іншими способами. За можливості для медіа мають бути створені безпечні інформаційні центри з відповідним обладнанням.

Захист журналістських джерел інформації та журналістських матеріалів

У журналістів не слід вимагати розкриття джерел інформації або передачі інформації та матеріалів, зібраних під час висвітлення конфліктних ситуацій. Будь-який виняток із цього принципу має підпадати під умови статті 10 Європейської конвенції з прав людини та інших відповідних стандартів Ради Європи¹.

Гарантії від неправомірних обмежень свободи вираження поглядів

Держави-учасниці повинні використовувати конкретні та чітко визначені терміни, коли накладають обмеження на свободу вираження поглядів та інформації в конфліктних ситуаціях, зокрема щодо підбурювання до насильства та громадських заворушень.

Держави-учасниці не повинні зловживати законодавством про наклеп і дифамацію для обмеження свободи вираження поглядів і повинні утримуватися від залякування журналістів судовими позовами або непропорційними санкціями.

Акредитація

Системи акредитації журналістів слід запроваджувати лише в необхідному обсязі та сприяти журналістській діяльності в ситуаціях конфлікту та напруженості. Якщо цього вимагає національне законодавство, акредитація повинна надаватися всім медіаучасникам без дискримінації відповідно до чітких і швидких процедур без адміністративних перешкод. Крім того, здійснення журналістської діяльності та журналістської свободи не повинні залежати від акредитації.

Держави повинні утримуватися від вжиття обмежувальних заходів щодо журналістів, таких як позбавлення акредитації або виключення, у зв'язку з виконанням ними професійної діяльності або змістом їхніх репортажів.

Військові кореспонденти / прикомандировані журналісти

Журналістам, які супроводжують збройні сили держави, не будучи їх членами, надається статус

¹ Зокрема, відповідна практика Європейського суду з прав людини та [Рекомендація № R \(2000\) 7 Комітету міністрів державам-членам щодо права журналістів не розкривати свої джерела інформації](#).

«воєнних кореспондентів» або «прикомандированих журналістів». Вони цивільні особи і не можуть стати об'єктом нападу; вони мають право на статус військовополонених у випадку полону.

Відступи від зобов'язань за статтею 15 Європейської конвенції з прав людини

У випадку війни чи інших надзвичайних ситуацій, що загрожують життю нації, допускаються заходи, які відступають від зобов'язань держави забезпечувати ці права і свободи в обсязі, якого суворо вимагає серйозність ситуації, за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням за міжнародним правом і відповідають вимогам правомірності, законних цілей, необхідності та пропорційності.

Обов'язки журналістів

Дотримання професійних та етичних стандартів

Журналісти повинні дотримуватися найвищих професійних та етичних стандартів для надання громадськості своєчасної, точної та вичерпної інформації. Органи саморегулювання як найбільш відповідний механізм забезпечення відповідальної та професійної звітності мають продовжувати виконувати свою важливу роль під час конфліктних ситуацій.

Протидія поширенню пропаганди та дезінформації

Журналісти повинні зберігати пильність під час висвітлення конфліктних ситуацій, коли об'єктивна та якісна журналістика та репортаж є ключовими інструментами протидії пропаганді та дезінформації.

II. Обов'язки медіаорганізацій

Відрядження журналістів у зони конфлікту

Медіаорганізації повинні прийняти внутрішні інструкції та процедури для відрядження як штатних, так і позаштатних журналістів на складні або небезпечні завдання, наприклад, у зонах конфлікту. Таке відрядження має бути добровільним та інформованим. Журналісти мають отримувати адекватну інформацію про ризики та пройти тренінг зі всіх питань безпеки, цифрової безпеки та конфіденційності.

Належні умови праці

Медіаорганізації повинні вживати відповідних превентивних заходів, що сприяють захисту фізичної безпеки журналістів, які працюють у зонах конфлікту. Вони повинні належним чином готувати небезпечні місії в ситуаціях конфлікту та напруженості шляхом практичного інформування та тренінгів усім журналістам, як штатним, так і позаштатним, широко розповсюджуючи «посібники з виживання» та рекомендації, а також інформацію про наявність відповідного захисного обладнання.

Медіаорганізації повинні надати страхування життя, здоров'я, а також страхування під час подорожей журналістам, які перебувають у зонах конфлікту. Їхні інституційні обов'язки

додатково включають, у відповідних випадках, надання юридичної підтримки та представництва та консультування з травмування після повернення із завдання.

III. Обов'язки громадянського суспільства

Навчання з техніки безпеки

Школам журналістики та професійним асоціаціям рекомендується проводити відповідну загальну та спеціалізовану підготовку з безпеки для медіапрофесіоналів.

Страхування для журналістів-фрілансерів

Міжнародним журналістським організаціям рекомендується сприяти створенню системи страхування для позаштатних медіапрофесіоналів, які висвітлюють конфліктні ситуації.

Юридична та практична підтримка

Неурядовим організаціям рекомендується зробити свій внесок у захист свободи слова та інформації шляхом:

- підтримки телефонів довіри для консультацій та повідомлень про переслідування журналістів та інші ймовірні порушення права на свободу вираження поглядів;
- надання підтримки, зокрема у відповідних випадках безкоштовної юридичної допомоги, журналістам, які стикаються з позовами чи проблемами з органами державної влади, пов'язаними з їхньою професійною діяльністю;
- співробітництва з Радою Європи та іншими відповідними організаціями для сприяння обміну інформацією та ефективного моніторингу можливих порушень.